

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 88-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ, «ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՀԱՐԿԱԴԻՐ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 2-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 7-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՎ 44-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ 4-ՐԴ ԿԵՏԻ, ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՆՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀՀ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 283-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 6-ՐԴ ՄԱՍԻ, 298-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ, 305-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ ԵՎ ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 3-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ ԵՎ 223-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

26 մայիսի 2015թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ա. Գյուլումյանի (զեկուցող),
Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի,
Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների ներկայացուցիչ՝ ՀՀ
Ազգային ժողովի պատգամավոր Հ. Սարգսյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 68-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորների դիմումի հիման վրա՝ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի և 44-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասի, 298-րդ հոդվածի 3-րդ մասի, 305-րդ հոդվածի 4-րդ մասի և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 223-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ Ազգային ժողովի թվով 35 պատգամավորների՝ 2014 թվականի դեկտեմբերի 19-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողների գրավոր հաղորդումը, դիմումը և պատասխանող կողմի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին», «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքները, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրքը և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը, ինչպես նաև գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 18.02.2004 թվականին, ՀՀ Նախագահի

կողմից ստորագրվել՝ 16.03.2004 թվականին և ուժի մեջ է մտել 31.12.2004 թվականից:

Օրենքի վիճարկվող 88-րդ հոդվածը լրացվել է ՀՕ-141-Ն ՀՀ օրենքով, որն ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից: 2014 թվականի դեկտեմբերի 17-ին ընդունված ՀՕ-249-Ն ՀՀ օրենքով վեճի առարկա հոդվածը ենթարկվել է փոփոխությունների:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Դրամական պահանջների կատարման կարգը» վերտառությամբ 88-րդ հոդվածը /05.12.2013 խմբագրությամբ/ սահմանում էր՝

«1. Դրամական պահանջները ենթակա են կատարման անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

2. Եթե վարչական մարմնի իրականացրած վարչական վարույթի ընթացքում արդեն իսկ ձեռք բերված ապացույցները բավարար հիմք են տալիս ենթադրելու, որ անձը կարող է թաքցնել, փչացնել կամ սպառել վարչական ակտի կատարման համար անհրաժեշտ գույքը, ապա մինչև գումարի գանձման վերաբերյալ որոշման անբողոքարկելի դառնալը վարչական վարույթ իրականացնող մարմինն իրավասու է գումարի գանձման վերաբերյալ որոշումը կայացնելուց ոչ շուտ, քան 10 օր հետո ընդունելու պարտավոր անձի գույքի վրա արգելանք դնելու մասին որոշում: Արգելանք դնելու մասին որոշումը սույն օրենքով սահմանված կարգով ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում, ուղարկվում է կատարման Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայություն, բացառությամբ հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորության կատարումն ապահովելու նպատակով արգելանք դնելու մասին որոշման: Արգելանքը դրվում է անհապաղ՝ պարտավոր անձի հարկային պարտավորությանը համարժեք գույքի վրա Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության կողմից՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

3. Դրամական պահանջները ներկայացվում են հարկադիր կատարման սույն օրենքին համապատասխան՝ վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետում: ...»:

Օրենքի նշված հոդվածի համապատասխան դրույթները 17.12.2014թ. խմբագրությամբ սահմանում են.

«1. Դրամական պահանջները ենթակա են կատարման անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

1.1. Հանրային իրավական դրամական պահանջները ենթակա են հարկադիր կատարման Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով տրված կատարողական թերթի հիման վրա, եթե՝

ա. անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա ֆիզիկական անձից գանձման ենթակա դրամական պահանջը գերազանցում է երկու հարյուր հազար դրամը,

բ. ֆիզիկական անձից գանձման ենթակա դրամական պահանջի հարկադիր կատարումը հնարավոր չէ առանց նրան սեփականության (այդ թվում՝ ընդհանուր սեփականության) իրավունքով պատկանող միակ բնակարանի բռնագանձման,

գ. իրավաբանական անձից կամ անհատ ձեռնարկատիրոջից գանձման ենթակա դրամական պահանջը գերազանցում է իրավաբանական անձի կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ գույքի արժեքը:

2. Եթե վարչական մարմնի իրականացրած վարչական վարույթի ընթացքում արդեն իսկ ձեռք բերված ապացույցները բավարար հիմք են տալիս ենթադրելու, որ անձը կարող է թաքցնել, փչացնել կամ սպառել վարչական ակտի կատարման համար անհրաժեշտ գույքը, ապա մինչև գումարի գանձման վերաբերյալ որոշման անբողոքարկելի դառնալը վարչական վարույթ իրականացնող մարմինն իրավասու է գումարի գանձման վերաբերյալ որոշումը կայացնելուց ոչ շուտ, քան 10 օր հետո ընդունելու պարտավոր անձի գույքի վրա արգելանք դնելու մասին որոշում: Արգելանք դնելու մասին որոշումը սույն օրենքով սահմանված կարգով ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում, ուղարկվում է կատարման Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայություն, բացառությամբ հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորության կատարումն ապահովելու նպատակով արգելանք դնելու մասին որոշման: Արգելանքը դրվում է անհապաղ՝ պարտավոր անձի պարտավորությանը համարժեք գույքի վրա Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության կողմից՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

2.1. Պարտավոր անձի գույքի վրա արգելանք դնելու մասին որոշումը Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայություն է ներկայացվում սույն հոդվածի 4-րդ մասով սահմանված կարգով՝ կցելով որոշման ընդունման համար հիմք հանդիսացած ապացույցները:

3. Դրամական պահանջները ներկայացվում են հարկադիր կատարման սույն օրենքին համապատասխան՝ վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետում»:

«Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի մայիսի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 03.06.1998 թվականի հունիսի 3-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի վիճարկվող 7-րդ կետը և 44-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վիճարկվող 4-րդ կետն ամրագրվել են ՀՕ-142-Ն ՀՀ օրենքով, որն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից:

«Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Հարկադիր կատարման ենթակա ակտերը» վերտառությամբ 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետը սահմանում է՝

«Հարկադիր կատարման ենթակա են՝

... անբողոքարկելի վարչական ակտերը՝ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 13-րդ գլխով սահմանված կարգով»:

Նույն օրենքի՝ «Պարտապանի գույքի վրա արգելանք դնելը» վերտառությամբ 44-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը սահմանում է՝

«Արգելանքը կիրառվում է՝

... հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարումն ապահովելու նպատակով պատասխանողին պատկանող գույքի վրա արգելանք դնելու մասին վարչական մարմնի որոշումը կատարելու դեպքում»:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրքն ընդունվել է Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետության Գերագույն խորհրդի կողմից՝ 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին և գործում է 1986 թվականի հունիսի 1-ից:

Օրենսգրքի 298-րդ հոդվածի վիճարկվող՝ «Որոշումն ի կատար ածելը» վերտառությամբ 298-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է՝

«Տուգանքի ձևով վարչական տույժ նշանակելու մասին որոշումը ենթակա է հարկադիր կատարման սույն օրենսգրքի 305 հոդվածի առաջին մասով կամավոր կատարման համար սահմանված ժամկետն անցնելուց հետո»:

Օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասը փոփոխվել է ՀՕ-143-Ն ՀՀ օրենքով, որն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից: 2014 թվականի հունիսի 21-ին ընդունված ՀՕ-78-Ն ՀՀ օրենքով օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասը կրկին ենթարկվել է փոփոխության:

«Տուգանք նշանակելու մասին որոշումը կատարելու ժամկետներն ու կարգը» վերտառությամբ 305-րդ հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասը՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ի խմբագրությամբ, սահմանում էր՝

«Սույն օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված հոդվածներով սահմանված տուգանքը նշանակելու մասին որոշումը իրավախախտում կատարած անձին հանձնելու օրվանից, իսկ տուգանքը տարածամկետելու դիմումում սահմանված ժամկետում կամ տուգանքը նշանակելու վերաբերյալ որոշումը գանգատարկելու կամ բողոքարկելու դեպքում բողոքն առանց բավարարման թողնելուց հետո՝ 60 օրվա ընթացքում, տուգանքը չվճարելու դեպքում տուգանքի չափը հնգապատկվում է: Տուգանքը բռնագանձվում է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված ժամկետներում և կարգով»:

Նույն մասը 21.06.2014թ. խմբագրությամբ սահմանում է.

«Սույն օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի երկրորդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված հոդվածներով սահմանված տուգանքը նշանակելու մասին որոշումն իրավախախտում կատարած անձի կողմից ստանալու օրվանից կամ տուգանքը նշանակելու մասին որոշումը գանգատարկելու կամ բողոքարկելու դեպքում գանգատը կամ բողոքն առանց բավարարման թողնելու մասին որոշումն իրավախախտում կատարած անձի կողմից ստանալու օրվանից 60 օրվա ընթացքում կամ տուգանքը տարածամկետելու մասին դիմումում նշված ժամկետում տուգանքը չվճարելու դեպքում փաստացի չվճարված տուգանքի չափը ավելանում է 50 տոկոսով, որը ենթակա է հարկադիր կատարման կարգով բռնագանձման»:

Օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի վիճարկվող 6-րդ մասն օրենսգրքում ամրագրվել է ՀՕ-2-Ն ՀՀ օրենքով, որն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2012 թվականի

փետրվարի 7-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2012 թվականի մարտի 1-ին և ուժի մեջ է մտել 2012 թվականի մարտի 17-ից: Հոդվածի այդ մասը փոփոխվել է 2014 թվականի սեպտեմբերի 29-ին ընդունված ՀՕ-146-Ն ՀՀ օրենքով և տեղ է գտել նույն հոդվածի 3-րդ մասում: Դիմողը թեև դիմումում վկայակոչում է օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի վիճարկվող 6-րդ մասը՝ 2012 թվականի փետրվարի 7-ի խմբագրությամբ, այնուհանդերձ, դիմումին կից ներկայացրել է օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի՝ ՀՕ-146-Ն ՀՀ օրենքով փոփոխված տեքստը, որի 6-րդ մասն այլ դրույթ է նախատեսում և որի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու վերաբերյալ դիմողն ըստ էության հիմնախնդիր չի բարձրացնում:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի՝ «Գործի վերաբերյալ որոշման հայտարարումը և որոշման պատճենի հանձնումը» վերտառությամբ 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասը 2012 թվականի փետրվարի 7-ի խմբագրությամբ սահմանում էր՝

«Սույն օրենսգրքի 224 հոդվածի երկրորդ մասի 2-րդ կետում նշված հոդվածներով նախատեսված իրավախախտումների վերաբերյալ գործերով ընդունված որոշումները համարվում են հանձնված (ստացված) նաև, եթե անձը, որին ուղարկվել է որոշումը, չի եղել տրանսպորտային միջոցի գրանցման (հաշվառման) կամ վարորդական վկայական ստանալու կամ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ արձանագրություն կազմելու ժամանակ իր կողմից նշված հաշվառման (գտնվելու) կամ բնակության վայրում կամ ճիշտ չի նշել հասցեն կամ հրաժարվել է ստանալ ուղարկված (հանձնվող) որոշումը»:

Հիշյալ վերտառությամբ տվյալ հոդվածն ամբողջությամբ 29.09.2014թ. խմբագրությամբ սահմանում է.

«Որոշումը հայտարարվում է անհապաղ՝ գործի քննությունն ավարտելուն պես:

Որոշման պատճենը երեք օրվա ընթացքում հանձնվում է այն անձին, որի վերաբերյալ այն ընդունվել է, ինչպես նաև տուժողին՝ նրա խնդրանքով: Դա կարող է իրականացվել պատվիրված փոստով՝ ստանալու մասին ծանուցմամբ, հասցեատիրոջը ստորագրությամբ առձեռն հանձնելու, հասցեատիրոջ գրավոր դիմումի հիման վրա ֆաքսով, էլեկտրոնային փոստով կամ հեռահաղորդակցության (այդ թվում՝ բջջային հեռախոսահամարին կարճ հաղորդագրություն ուղարկելու) միջոցով:

Որոշումը պետք է հանձնվի անձամբ հասցեատիրոջը: Որոշումը համարվում է անձամբ հանձնված, եթե դրա ստացման մասին անդորրագիրը ստորագրել է անձամբ հասցեատերը, կամ հասցեատերը որոշումը ստանալու անդորրագրի վրա

ստորագրել է որոշումն ստանալուց հրաժարվելու մասին: Որոշումը համարվում է անձամբ հանձնված նաև այն դեպքում, երբ հասցեատիրոջ գրավոր դիմումի հիման վրա այն ուղարկվել է ֆաքսով, էլեկտրոնային փոստով կամ հեռահաղորդակցության (այդ թվում՝ բջջային հեռախոսահամարին կարճ հաղորդագրություն ուղարկելու) միջոցով, և դրանք հավաստում են պարտավոր անձի կողմից վարչական ակտի մասին ծանուցված լինելու փաստը: Որոշումը էլեկտրոնային փոստով ուղարկելու դեպքում ծանուցումն իրականացվում է «Ինտերնետով հրապարակային և անհատական ծանուցման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

Եթե անձի (որին ուղարկվել է որոշումը) հայտնած հասցեով ուղարկված որոշումը վերադարձվել է, կամ ծանուցման փաստը չի հաստատվել, կամ հասցեատերը հրաժարվել է ստանալ պատշաճ կարգով ուղարկված (հանձնվող) որոշումը և ստորագրել հրաժարվելու մասին, ապա որոշումն ուղարկվում է այդ անձի հաշվառման հասցեով և տեղադրվում Հայաստանի Հանրապետության հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական ինտերնետային կայքում: Այն դեպքերում, երբ որոշումն ուղարկվում է անձի հաշվառման հասցեով և տեղադրվում Հայաստանի Հանրապետության հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական ինտերնետային կայքում, անձը համարվում է պատշաճ ծանուցված որոշումն ինտերնետային կայքում տեղադրելու օրվան հաջորդող երրորդ օրը:

Մաքսային կանոնների խախտման վերաբերյալ և մաքսանենգության վերաբերյալ գործերի որոշման պատճենը հանձնվում է այն անձին, որի վերաբերյալ որոշումը կայացվել է Հայաստանի Հանրապետության մաքսային օրենսգրքով սահմանված կարգով:

Սույն օրենսգրքի 173 հոդվածով և 191 հոդվածի առաջին և երկրորդ մասերով նախատեսված վարչական իրավախախտումների գործերով, այն անձի նկատմամբ որոշման պատճենը, որին ձեռնարկության, հիմնարկի, կազմակերպության կողմից հրազենը, ինչպես նաև զինամթերքը վստահվել է պաշտոնական պարտականությունները կատարելու կապակցությամբ, կամ այդպիսիք տրվել են ժամանակավոր օգտագործման նպատակով, ուղարկվում է համապատասխան ձեռնարկությանը, հիմնարկին կամ կազմակերպությանը՝ ի գիտություն, և ուստի կանությունը՝ այդ անձին հրազենից օգտվելն արգելելու մասին հարցը քննելու համար»:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հունվարի 7-ից:

Օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի վիճարկվող 2-րդ մասը փոփոխվել է 2014 թվականի հունիսի 21-ի ՀՕ-89-Ն ՀՀ օրենքով և վերացվել է վարչական մարմնի կողմից վարչական ակտի հիման վրա ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձից

բռնագանձում իրականացնելու պահանջով դատարան դիմելու հիմքը: Նույն մասը 2014 թվականի դեկտեմբերի 17-ի ՀՕ-250-Ն ՀՀ օրենքով լրացվել է 2.1. կետով:

Նույն օրենսգրքի՝ «Անցումային դրույթներ» վերտառությամբ 223-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է՝

«3. Մինչև սույն օրենսգրքի ուժի մեջ մտնելը վարչական դատարան ներկայացված, սակայն վարչական դատարանի կողմից դեռևս վարույթ չընդունված՝ վարչական ակտի հիման վրա ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձից բռնագանձում իրականացնելու վերաբերյալ հայցադիմումները վերադարձվում են վարչական մարմին»:

2. Դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմերը հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 18, 19, 21, 31 և 43-րդ հոդվածներին և բարձրացնում է օրենսդրական բացի ու իրավական անորոշության խնդիրներ:

Ըստ դիմողի՝ օրենսդրական բացը կայանում է նրանում, որ վերը նշված իրավադրույթները բացառում են վարչական ակտի հիման վրա ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձից բռնագանձում իրականացնելու պահանջով վարչական մարմինների կամ պաշտոնատար անձանց կողմից վարչական դատարան դիմելը, **փոխարենը նախատեսելով անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա բռնագանձման արտադատական կարգ**: ՀՀ վարչական դատավարության նոր օրենսգիրքն այլևս չի նախատեսել վճարման կարգադրությունների վարույթը, ինչպես նաև վարչական ակտի հիման վրա ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձից բռնագանձում իրականացնելու պահանջով՝ վարչական մարմինների կամ պաշտոնատար անձանց կողմից վարչական դատարան դիմելու հիմքը:

Վկայակոչելով օրենսդրական բացի վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ ՄԴՈ-914 և ՄԴՈ-864 որոշումներում արտահայտած իրավական դիրքորոշումները՝ դիմողը գտնում է, որ իր կողմից նշված օրենսդրական բացը սահմանադրական դատարանի քննության առարկա է այնքանով, որքանով օրենսդրության մեջ առկա չեն այդ բացը լրացնելու այլ իրավական երաշխիքներ,

այսինքն՝ կոնկրետ դեպքերում վարչական ակտի հիման վրա դատական կարգով բռնագանձում իրականացնելու հնարավորություն:

Ըստ դիմողի՝ տուգանքի բռնագանձմանն առնչվող իրավակարգավորումները պետք է դիտարկվեն ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համատեքստում, և կարող են իրականացվել բացառապես դատական կարգով՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում: Դիմողի կարծիքով՝ վիճարկվող դրույթներով կարգավորվող հարաբերությունները պետք է դիտարկվեն Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածում ամրագրված երաշխիքների լույսի ներքո՝ հոդվածի «քրեական» մասի համատեքստում, և տուգանքի բռնագանձումը կարող է իրականացվել բացառապես դատական կարգով՝ ոչ միջնորդավորված եղանակով:

Դիմողի կարծիքով՝ իրավական անորոշությունը կայանում է նրանում, որ, մասնավորապես, «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 2-րդ մասը և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 44-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարումն ապահովելու նպատակով պատասխանողին պատկանող գույքի վրա արգելանքի կիրառման դեպքում չեն նախատեսում արգելադրվող գույքի **համարժեք** սահմանափակում, ի տարբերություն հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորության կատարումն ապահովելու նպատակով գույքի վրա արգելանքի կիրառման դեպքերի, երբ արգելանքը դրվում է անհապաղ՝ պարտավոր անձի հարկային պարտավորությանը **համարժեք** գույքի վրա: Ըստ դիմողի՝ վերը նշված իրավական անորոշության արդյունքում իրավակիրառ պրակտիկայում առկա են բազմաթիվ դեպքեր, երբ արգելանքը դրվում է ամբողջ գույքի վրա՝ առանց հաշվի առնելու հանրային իրավական դրամական պահանջի չափը, ինչը հանգեցնում է անձի սեփականության իրավունքի անհամաչափ սահմանափակմանը: Դիմողը գտնում է, որ չեն ապահովվում գույքի արգելադրման վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1153 և ՍԴՈ-1073 որոշումներում սահմանված չափանիշներն ու այլընտրանքային կառուցակարգերը:

Վկայակոչելով ՀՀ Սահմանադրության 18, 19-րդ հոդվածները և ՄԴՈ-1056 որոշումը՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասի վերաբերյալ դիմողը պնդում է, որ նշված իրավակարգավորումը հնարավորություն է ընձեռում անձին վարչական պատասխանատվության ենթարկելու գործընթացն իրականացնել՝ վերջինիս կողմից պատշաճ ծանուցված չլինելու և արդյունքում՝ համապատասխան վարչական իրավախախտման վերաբերյալ գործով ընդունված որոշման մասին ընդհանրապես իրագեկված չլինելու պայմաններում, ինչի հետևանքով տուգանքը նշանակելու մասին որոշումն իրավախախտում կատարած անձին հանձնելու օրվանից որոշակի ժամանակահատված հետո տուգանքը չվճարելու դեպքում տուգանքի չափն ավելանում է:

3. Պատասխանողը՝ առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ. «...եթե անձը չի վճարում նշանակված տուգանքը՝ միննույն ժամանակ չվիճարկելով վարչական ակտը, պետք է հիմք ընդունվի այն ենթադրությունը, որ կողմերի միջև բացակայում է վեճը, և տուգանքի գումարը պետք է բռնագանձվի՝ հարկադիր կատարման ընթացակարգի հիման վրա»:

Պատասխանողը պատճառաբանում է, որ մինչև 03.12.2013թ. կատարված օրենսդրական փոփոխությունները, երբ սահմանված ժամկետում տուգանքը չվճարելու դեպքում տուգանք նշանակելու որոշումը կատարվում էր վճարման կարգադրություններ արձակելու վարույթի միջոցով, ևս գործում էր նույն սկզբունքը. «անձը վարչական ակտի վերաբերյալ իր անհամաձայնությունը պետք է արտահայտեր ակտիվ գործողությունների միջոցով՝ դատարան հակընդդեմ հայց ներկայացնելով, իսկ այդ հարցում անձի անգործությունը դիտվում էր որպես վեճի բացակայություն և հիմք հանդիսանում վճարման կարգադրություն արձակելու համար»:

Պրակտիկան վկայում է, որ վճարման կարգադրություններով վարույթի ինստիտուտն արդյունավետ չէր գործում: Գերակշռող մեծամասնությամբ գործի ըստ էության քննություն տեղի չէր ունենում, իսկ դատական կարգը ստանում էր բացառապես ձևական բնույթ, և դատարանները չափից ավելի ծանրաբեռնվում

էին, ինչը չէր կարող բացասաբար չանդրադառնալ արդարադատության որակի վրա:

Պատասխանողը գտնում է, որ հանրային իրավական դրամական պահանջները, ընդհանուր կանոնի համաձայն, ենթակա են կատարման արտադատական կարգով՝ առանց դատարանի միջամտության: Նման պայմաններում վարչական ակտն ըստ էության կատարում է կատարողական փաստաթղթի գործառույթ:

Առարկելով դիմողի այն պնդմանը, որ հանրային իրավական դրամական պահանջների կատարումն ապահովելու նպատակով գույքի վրա արգելանքի կիրառման դեպքում նախատեսված չէ արգելադրվող գույքի համարժեք սահմանափակում և արգելանքը գործնականում կարող է դրվել պատասխանողին պատկանող ամբողջ գույքի վրա՝ առանց հաշվի առնելու հանրային իրավական դրամական պահանջի չափը, պատասխանողը նշում է, որ 2014թ. դեկտեմբերի 17-ին կատարված փոփոխությամբ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 2-րդ մասից հանվեց «հարկային» բառը, որը նպատակ ուներ ցանկացած պարտավորության պարագայում արգելանքը տարածել **միայն պարտավորությանը համարժեք գույքի վրա**: Բացի դրանից, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի՝ 2014թ. սեպտեմբերի 29-ին կատարված փոփոխությամբ սահմանվեց դրույթ, համաձայն որի՝ եթե սպասարկող բանկը կամ վարկային կազմակերպությունը պարտապանի դրամական միջոցների վրա արգելանք է դնում ավելի չափով, քան նախատեսված է հարկադիր կատարողի որոշման մեջ, ապա վճարում է տույժ ավել պահած գումարի 0.1 տոկոսի չափով՝ յուրաքանչյուր օրվա համար: Ընդ որում, պարտապանը կարող է պահանջել պատճառված վնասի փոխհատուցում, եթե ապացուցի, որ պատճառված վնասը գերազանցում է սահմանված տույժի չափը:

Դիմողի կողմից վիճարկվող Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասի կապակցությամբ պատասխանողը նշում է, որ դեռևս 2014թ. սեպտեմբերի 29-ին ընդունված ՀՕ-146 օրենքով համապատասխան հոդվածը ենթարկվել է փոփոխության, ինչի արդյունքում վիճարկվող մասն ամբողջությամբ դուրս է եկել հոդվածի տեքստից: Միաժամանակ, պատասխանողը

գտնում է, որ քաղաքացին պետք է պատշաճ կարգով ծանուցվի վարչական իրավախախտման վերաբերյալ, և որոշումը պետք է հանձնվի անձամբ հասցեատիրոջը: Բացառիկ դեպքերում, երբ անձի հայտնած հասցեով ուղարկված որոշումը վերադարձվել է, կամ ծանուցման փաստը չի հաստատվել, կամ հասցեատերը հրաժարվել է ստանալ պատշաճ կարգով ուղարկված /հանձնվող/ որոշումը և ստորագրել հրաժարվելու մասին, ապա որոշումն ուղարկվում է այդ անձի հաշվառման հասցեով և տեղադրվում է Հայաստանի Հանրապետության հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական ինտերնետային կայքում, իսկ համապատասխան անձը համարվում է պատշաճ ծանուցված:

4. Դիմումի բովանդակությունից ելնելով կարելի է առանձնացնել դիմողի կողմից բարձրացվող հետևյալ հարցադրումները, որոնք կարող են հանդիսանալ սույն գործով սահմանադրաիրավական վեճի առարկա.

- անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա պարտապանի գույքի վրա արտադատական կարգով բռնագանձում տարածելը,

- մինչև տուգանքի վերաբերյալ որոշման անբողոքարկելի դառնալը վարչական վարույթ իրականացնող մարմնի կողմից պարտավոր անձի գույքի վրա արգելանք դնելը,

- վարչական տուգանքի մասին պատշաճ կարգով ծանուցելը:

Բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարևոր է համարում պարզել.

- վիճարկվող իրավակարգավորումները արդյոք հանգեցնում են սեփականության իրավունքից զրկման, թե՞ այդ իրավունքի իրականացման սահմանափակման,

- արդյո՞ք անձին տուգանքի տեսքով պատասխանատվության ենթարկելիս երաշխավորված են ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացման համար անհրաժեշտ և բավարար նախապայմաններ,

- արդյո՞ք տուգանքի վճարումն ապահովելու նպատակով անձի գույքի վրա արգելանք դնելը և արտադատական կարգով բռնագանձում կատարելը

հանդիսանում են սեփականության իրավունքի սահմանափակման համաչափ միջոցներ և անհրաժեշտ են ժողովրդավարական հասարակությունում:

Սահմանադրական դատարանը նաև արձանագրում է, որ դիմողը դիմումում եւ գործի դատաքննության նախապատրաստման փուլում հաշվի չի առել այն հանգամանքը, որ վեճի առարկա հողվածների մեծ մասում կատարվել են օրենսդրական փոփոխություններ, ինչի վրա ուշադրություն է հրավիրել նաև պատասխանող կողմը:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՌ-630, ՄԴՌ-903, ՄԴՌ-1056, ՄԴՌ-1073, ՄԴՌ-1142, ՄԴՌ-1153 և մի շարք այլ որոշումներում անդրադարձել է սեփականության իրավունքի միջամտության ձևերին, բացահայտել նաև «սեփականությունից զրկելու» ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը: Մասնավորապես, ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՌ-903 որոշման մեջ սահմանել է, որ. «ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածը նախատեսում է սեփականության իրավունքի իրականացման սահմանափակման միմյանցից տարանջատվող չորս հանգամանք.

ա) սեփականության իրավունքի իրականացման սահմանափակում՝ շրջակա միջավայրին վնաս պատճառելու, այլ անձանց, հանրության և պետության իրավունքներն ու օրինական շահերը խախտելու արգելքով (31-րդ հոդվ. 1-ին մասի երկրորդ նախադասություն),

բ) սեփականագրկում (31-րդ հոդվ. 2-րդ մաս),

գ) սեփականության հարկադիր օտարում հասարակության և պետության կարիքների համար (31-րդ հոդվ. 3-րդ մաս),

դ) հողի սեփականության իրավունքի սահմանափակում՝ օտարերկրյա քաղաքացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց համար...»:

Նման մոտեցումը կոչված է ապահովելու սեփականատիրոջ և այլոց իրավունքներին ու հանրային շահերի միջև ողջամիտ հավասարակշռություն՝ գույքի նկատմամբ անձի սեփականության իրավունքի իրականացումը ճանաչելով երաշխավորված, սակայն ոչ բացարձակ:

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ նաև Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածին, որը նույնպես **տարբերակում է «սեփականությունից զրկում» և «սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն» հասկացությունները**: Հոդվածի 2-րդ մասում շեշտվում է, որ անձին իր սեփականությունից անարգել օգտվելու և նրան իր ունեցվածքից միայն ի շահ հասարակության, օրենքով ու միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով նախատեսված պայմաններով զրկելու վերաբերյալ դրույթները «... չեն խոչընդոտում պետության՝ այնպիսի օրենքներ կիրառելու իրավունքին, որոնք նա անհրաժեշտ է համարում ընդհանուր շահերին համապատասխան, **սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու կամ հարկերի կամ մյուս գանձումների կամ տուգանքների վճարումն ապահովելու համար**»:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքում հարկերի, այլ վճարների, տույժերի և տուգանքների վճարումն ապահովող միջոցները քննության է առել միայն Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածի 2-րդ մասի առումով, գտնելով, իհարկե, որ այդ միջոցները պետք է լինեն իրավաչափ և համապատասխան են համաչափության սկզբունքին:

Միկրոինտելեկտ ՍՊԸ-ն ընդդեմ Բուլղարիայի 2014 թվականի մարտի 4-ի վճռում (Microintelect OOD v. Bulgaria, 34129/03), որը վերաբերում է վարչական մարմնի որոշմամբ անձի գույքի բռնագանձմանը, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գտել է, որ **բռնագանձման իրականացումը վարչական մարմնի կողմից վերահսկողություն է սեփականության օգտագործման նկատմամբ և հանդիսանում է հարկերի և տուգանքի վճարման ապահովման միջոց**: Դատարանը համանման կարծիք հայտնել էր նաև Գասուս Դոսիերը և Ֆորդերտեքնիկն ընդդեմ Նիդեռլանդների գործով (Gasus Dossier-und Fördertechnik GmbH v. The Netherlands, 15375/89, 23.02.1995թ.):

Այդ գործերով Եվրոպական դատարանը նաև նշել էր, որ անձի ունեցվածքի բռնագանձման դեպքում հատկապես կարևորվում է **նման որոշման դեմ բողոք բերելու արդյունավետ միջոցների ապահովումը**, չնայած Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայի Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածով ուղղակիորեն նախատեսված չէ նման պահանջ:

Հիմնական եզրահանգումն այն է, որ **օրենքով նախատեսված իրավաչափ պարտավորությունների կատարման համար վարչական միջոցների համաչափ գործադրումը չի կարող դիտվել որպես սեփականության իրավունքի ոտնահարում կամ սեփականությունից զրկում: Էականը՝ վարչական միջամտության դեմ դատական բողոք բերելու արդյունավետ միջոցի երաշխավորումն է:**

6. Անդրադառնալով տուգանքի բռնագանձման ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բնույթին՝ սահմանադրական դատարանն իր իրավական դիրքորոշումների և Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համադրության արդյունքում գտնում է, որ տուգանքի նշանակումը, ինքնին, որպես պատասխանատվության միջոց, հանդես չի գալիս որպես սեփականագրկում: Տուգանքի նշանակումից հետո անձն օրենքով սահմանված ժամկետում հնարավորություն ունի կամովին վճարել տուգանքը՝ **որպես օրենքով նախատեսված պարտականության կատարում**, կամ բողոքարկել վարչական մարմնի որոշումը: Տուգանքի վերաբերյալ վարչական ակտի բողոքարկման դեպքում վարչական ակտի կատարումը կասեցվում է, այսինքն՝ տուգանքի բռնագանձումն անվիճելի կարգով անձի կամքին հակառակ չի կատարվում:

Դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությունը պարզելու համար անհրաժեշտ է բացահայտել, թե ՀՀ օրենսդրության՝ տուգանքի հարկադիր կարգով բռնագանձման կարգ նախատեսող դրույթներն արդյո՞ք ապահովում են բավարար և անհրաժեշտ երաշխիքներ անձի դատական պաշտպանության իրականացման համար:

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 13-րդ գլուխը վերաբերում է դրամական պահանջները կատարելուն, և այս գլխի 1-ին դրույթը՝ 87-րդ հոդվածի տեսքով, սահմանում է, որ հանրային իրավական դրամական պահանջները, օրենքով սահմանված կարգով, վարչական ակտերի հիման վրա Հայաստանի Հանրապետության պետական կամ համայնքային բյուջե պարտադիր կարգով դրամական գումարներ վճարելու պահանջներն են (այսուհետ՝ դրամական պահանջներ): Նույն օրենքի 88-րդ հոդվածի առաջին մասը սահմանում է, որ դրամական պահանջները ենթակա են կատարման անբողոքարկելի վարչական ակտերի հիման վրա՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով: Նույն օրենքի 88-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ դրամական պահանջները ներկայացվում են հարկադիր կատարման «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքին համապատասխան՝ վարչական ակտն անբողոքարկելի դառնալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետում: Իսկ նույն օրենքի 71-րդ հոդվածը սահմանում է այն ժամկետները, որից հետո ակտը դառնում է անբողոքարկելի: Մասնավորապես, համաձայն «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 71-րդ հոդվածի՝ վարչական բողոքը կարող է բերվել՝ ա) վարչական ակտն ուժի մեջ մտնելու օրվանից 2 ամսվա ընթացքում. բ) վարչական մարմնի կողմից գործողություն կատարելու օրվանից մեկ ամսվա ընթացքում. գ) վարչական մարմնի կողմից անգործություն ցուցաբերելու օրվանից 2 ամսվա ընթացքում. դ) գրավոր վարչական ակտում դրա բողոքարկման ժամկետը նշված չլինելու դեպքում՝ վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու օրվանից մեկ տարվա ընթացքում:

Ինչ վերաբերում է տուգանքի արտադատական կարգով բռնագանձմանը, ապա այն, նպատակ ունենալով ապահովել տուգանքի վճարումը, հանդիսանում է վերահսկողություն սեփականության օգտագործման նկատմամբ:

Դիմողի կողմից բարձրացված հիմնախնդրի համատեքստում հարց կարող է ծագել՝ արդյո՞ք տուգանքի բռնագանձումը վարչական մարմնի որոշման հիման վրա դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության կողմից կատար-

րելը կարող է մեխանիկորեն հանգեցնել ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված սեփականությունից բացառապես դատական կարգով զրկելու սահմանադրական պահանջի խախտման:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից Յանոշեվիչի Յանոշեվիչի Շվեդիայի /Janosevic v. Sweden/ 23.07.2002թ. թիվ 34619/97 վճռի 106-րդ կետում արտահայտվել է դիրքորոշում առ այն, «որ ոչ 6-րդ, ոչ էլ Կոնվենցիայի որևէ այլ հոդված չի բացառում սկզբունքորեն իրավակիրառման միջոցառումների իրականացումը մինչև հարկային գանձումների վերաբերյալ որոշումների վերջնական դառնալը: Ավելին, որոշ քրեական սանկցիաների վաղ կիրառում թույլատրող դրույթներ կարելի է գտնել այլ Պայմանավորվող պետությունների օրենսդրությունում: Այնուհանդերձ, հաշվի առնելով այն, որ հարկային գանձումների վաղ կիրառումը կարող է լուրջ ազդեցություն թողնել համապատասխան անձի վրա և կարող է բացասաբար ազդել նրա պաշտպանության վրա համապատասխան դատական վարույթում, քրեական իրավունքում կանխավարկածների դիրքորոշման կիրառման հետ մեկտեղ, պետություններից պահանջվում է նման կիրառումը ողջամտորեն սահմանափակել, ինչը կպահպանի արդար հարաբերակցություն շահերի միջև»: Դատարանը դա հատկապես կարևորել է այն դեպքերում, երբ կիրառման միջոցառումներն իրականացվել են վարչական իշխանությունների որոշումների հիման վրա, այսինքն՝ մինչև քննության առարկա հարկային վճարումներ կատարելու անձի պարտավորության հաստատումը դատարանի կողմից:

Այն պնդման առնչությամբ, ըստ որի՝ տուգանքների բռնագանձման վերաբերյալ նախկին՝ դատարանի կողմից վճարման կարգադրությունների արձակման ինստիտուտն ավելի էր նպաստում դատական պաշտպանության իրավունքի երաշխավորմանը և համապատասխանում էր ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի՝ սեփականազրկման՝ դատական կարգով իրականացման պահանջին, հարկ է նշել, որ **վճարման կարգադրության ինստիտուտն ինքնին դատական պաշտպանության վրա բովանդակային առումով չէր ազդում**, քանզի նիստ չէր հրավիրվում, կողմերը ելույթ չէին ունենում, ակտի օրինականությունը

չէր ստուգվում: Հայցային կարգով քննություն էր իրականացվում միայն անձի կողմից հակընդդեմ հայց ներկայացնելու պարագայում: Փաստորեն, վճարման կարգադրության ինստիտուտի պարագայում դատարանը որոշում էր ընդունում բռնագանձման մասին, որը վիճարկվող կանոնակարգումների շրջանակներում իրականացնում էր այլ մարմին, ուստի փոփոխությունը միայն տեխնիկական բնույթ է կրում, քանզի իրավունքի պաշտպանական կառուցակարգերը երկու մարմինների կողմից որոշում ընդունելու դեպքում նույնն են. երկուսի պարագայում էլ անձը չի ներգրավվում որոշումն ընդունելու ընթացակարգում, այլ վճարման կարգադրության պարագայում անձը ներգրավվում էր գործի քննությանը միայն վճարման կարգադրության դեմ հակընդդեմ հայց ներկայացնելու միջոցով, իսկ վիճարկվող կանոնակարգումների շրջանակներում՝ վարչական ակտի բողոքարկման միջոցով, ինչի պարագայում վարչական ակտի հարկադիր կատարումը կասեցվում է:

Ինչ վերաբերում է դիմողի այն պնդմանը, որ առկա է օրենքի բաց այն առումով, որ վիճարկվող դրույթները չեն նախատեսում տուգանքի բռնագանձման՝ դատական կարգով վճարման կարգադրություն արձակելու ինստիտուտը, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այս պարագայում բացակայում է օրենքի բացի հիմնահարցը, քանի որ օրենսդիր մարմնի իրավասության շրջանակներում է գտնվում այս կամ այն ինստիտուտի ամրագրման հարցը: Բացի դրանից, օրենքի բաց՝ ինստիտուտի բացակայության տեսքով, կարող է արձանագրվել այն դեպքում, երբ հաստատվում է, որ համապատասխան ինստիտուտի բացակայությունն արգելափակում է այս կամ այն իրավունքի իրացման հնարավորությունը: Մակայն նշված ինստիտուտի բացակայությունը չի ազդում դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման վրա: Հետևաբար՝ դիմողի կողմից մատնանշված ինստիտուտի բացակայությունը կարող է դիտարկվել ոչ թե որպես օրենքի բաց, այլ օրենսդիր մարմնի կողմից և նրա կամահայտնությամբ այս կամ այն իրավահարաբերության կանոնակարգման այլընտրանքային ինստիտուտ, որը վիճարկվող կանոնակարգումներով պարզապես փոխարինվել է մեկ այլ ինստիտուտով:

7. Դիմողը բարձրացնում է նաև անձի գույքի վրա արգելանք դնելու ինստիտուտի վերաբերյալ հիմնախնդիրը: Մասնավորապես, ինչպես նշվեց, դիմողը մատնանշում է, որ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 2-րդ մասը թույլ է տալիս անձի գույքի վրա դնել արգելանք արտադատական կարգով: Բացի դրանից, դիմողը գտնում է, որ օրենքով իրավասու անձի համար չի նախատեսվում արգելանքը տուգանքի չափով դնելու պարտավորություն, ինչի հետևանքով, ըստ դիմողի՝ «...իրավակիրառ պրակտիկայում առկա են բազմաթիվ դեպքեր, երբ արգելանքը դրվում է ամբողջ գույքի վրա՝ առանց հաշվի առնելու հանրային իրավական դրամական պահանջի չափը, ինչը վիճարկվող նորմի բովանդակությամբ պայմանավորված իրավական անորոշության հետևանք է...»:

Առաջին հիմնախնդրի առնչությամբ անհրաժեշտ է նշել, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՈ-1073 որոշմամբ, քննության առնելով նույն հիմնահարցը, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 30.2-րդ հոդվածի շրջանակներում արգելանքն արտադատական կարգով իրականացնելու վերաբերյալ դրույթը ճանաչել է ՀՀ Մահմանադրությանը համապատասխանող: Այդ որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն ամբողջությամբ կիրառելի են նաև սույն գործի նկատմամբ:

Ինչ վերաբերում է դիմողի կողմից բարձրացված երկրորդ հիմնախնդրին, ապա պետք է նշել, որ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի երկրորդ մասում 2014 թվականի դեկտեմբերին կատարվել է փոփոխություն: Մասնավորապես, ամրագրվել է՝ «Արգելանքը դրվում է անհապաղ՝ պարտավոր անձի պարտավորությանը համարժեք գույքի վրա Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության կողմից՝ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով» դրույթը: Դիմողը, սակայն, վերաբերելի դրույթը բարձրացված հիմնախնդրի մասով վիճարկում է մինչև նշված հոդվածում փոփոխությունների կատարումը գործած կանոնակարգումների համատեքստում: Այս առումով հարկ է

նշել, որ, իրոք, իրավակիրառ պրակտիկայում առկա է եղել հիմնախնդիր, ինչի մասին վկայում է դեռևս 2014 թվականի հունիսի 26-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումը, որում այս հարցը ևս բարձրացված էր: ՀՀ սահմանադրական դատարանում նշված դիմումի հիման վրա գործն ընդունվել էր քննության, և այդ կապակցությամբ ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահը 23.07.2014 թվականին պարզաբանում էր ուղարկել սահմանադրական դատարան, որում նշված էր հետևյալը. «...Վերջին շրջանում խնդիրներ են առաջացել՝ կապված հարկադիր կատարողի կողմից պարտապանի բանկային հաշիվներում պարտապանի ունեցած դրամական միջոցների վրա արգելանք դնելու հետ: Կենտրոնական բանկը իրականացրել է ստեղծված իրավիճակի ուսումնասիրություն..., որի արդյունքում պարզ է դարձել, որ ՀՀ տարածքում գործող **որոշ** բանկերի մոտ խնդիրներ էին առաջացել՝ կապված բանկի հաճախորդ հանդիսացող պարտապանի **քարտային հաշիվների** վրա հարկադիր կատարողի որոշմամբ սահմանված չափով արգելանք դնելու հետ»: Հիշատակված պարզաբանման մեջ նշվում է նաև, որ «...ՀՀ տարածքում գործող **որոշ** առևտրային բանկեր, ՀՀ գործող օրենսդրությամբ ունենալով հարկադիր կատարողի որոշումները կատարելու ուղղակի պարտավորություն և չկարողանալով քարտային հաշիվները արգելադրել հարկադիր կատարողի որոշմամբ նախատեսված գումարի չափով, հարկադրված կերպով արգելադրում էին պարտապանի **քարտային հաշիվներում** առկա ամբողջ դրամական միջոցները»: Կենտրոնական բանկի կողմից ներկայացված իրավակիրառական պրակտիկայի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հիմնախնդիրը պայմանավորված չի եղել դիմողի կողմից վիճարկվող՝ «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածի 2-րդ մասում այս կամ այն կանոնակարգման բացակայությամբ: Ի լուծումն առաջ եկած հիմնախնդրի՝ 29.09.2014 թվականին Ազգային ժողովի կողմից ընդունված ՀՕ-145-Ն ՀՀ օրենքով «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 46-րդ հոդվածը լրացվել է 2.1-րդ մասով, որով սահմանվում է հետևյալը. «Պարտապանի մոտ դրամական միջոցների առկայության դեպքում պարտապանի հաշիվները սպա-

սարկոդ բանկը կամ այլ վարկային կազմակերպությունը պարտավոր է պարտապանի դրամական միջոցների վրա արգելանք դնել միայն այն չափով, որը նշված է հարկադիր կատարողի որոշման մեջ: Սույն մասի պահանջների չպահպանման դեպքում պարտապանի հաշիվները սպասարկող բանկը կամ այլ վարկային կազմակերպությունը ավել պահած գումարի համար պարտավոր է յուրաքանչյուր օրվա համար վճարել տույժ՝ նշված գումարի 0.1 տոկոսի չափով: Պարտապանը կարող է պահանջել պատճառված վնասի փոխհատուցում, եթե ապացուցում է, որ պատճառված վնասը գերազանցում է սույն մասով սահմանված տույժի չափը»:

8. Դիմողը վիճարկում է նաև Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասը՝ դիմումին կցելով հոդվածի տեքստ, որը բովանդակային առումով չի առնչվում բարձրացվող հիմնախնդրին, ինչպես նաև որևէ հիմնավորում չի բերում նշված հոդվածի 6-րդ մասի՝ ՀՀ Սահմանադրության այս կամ այն հոդվածին չհամապատասխանելու վերաբերյալ:

Ավելին, եթե ենթադրվի, որ որևէ պատճառով դիմողը ճիշտ չի նշել համապատասխան հոդվածի մասը, և ներկայացված սահմանադրաիրավական վեճի ընդհանուր տրամաբանությունից ելնելով խոսքը պետք է վերաբերեր վերոհիշյալ հոդվածով կարգավորվող պատշաճ ծանուցումների ինստիտուտին, ապա անհրաժեշտ է նշել, որ դիմումում բերված փաստարկները ևս առնչություն չունեն վերոհիշյալ հոդվածի դրույթների հետ: Դիմումում վկայակոչվում են մինչև 2014թ. սեպտեմբերի 29-ի ՀՕ-146-Ն օրենքով փոփոխված օրենսգրքի համապատասխան հոդվածի դրույթները, որոնք վերաբերում են ծանուցումների ինստիտուտին:

Վերոշարադրյալի կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վկայակոչել ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ 2009թ. մարտի 17-ի ՍԴԱՌ-21 աշխատակարգային որոշմամբ արտահայտած այն դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «բոլոր այն դեպքերում, երբ դիմողը, ձևականորեն վիճարկելով օրենքի դրույթի սահմանադրականության հարց, ըստ էության

բարձրացնում է այդ դրույթի կիրառման իրավաչափության հարց կամ հետապնդում է այլ նպատակներ, ապա այդպիսի դիմումները ենթակա են մերժման՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիմքով՝ որպես սահմանադրական դատարանի քննության ենթակա հարց չառաջադրող դիմումներ»:

Չնայած այն հանգամանքին, որ տվյալ դիրքորոշումն արտահայտվել է անհատական դիմումների քննության վերաբերյալ, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այն կիրառելի է սույն գործով վիճարկվող Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի վերաբերյալ:

Հաշվի առնելով, որ սահմանադրական դատարանը 20.01.2015թ. ՄԴԱՌ-4 որոշմամբ գործը նաև ընդունել է քննության վեճի առարկա 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասով, գործի վարույթը Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասով կարող էր կարճվել:

Միաժամանակ, կարևորելով պատշաճ ծանուցումների հիմնախնդիրը՝ սահմանադրական դատարանը սույն որոշման շրջանակներում հարկ է համարում անդրադարձ կատարել պատշաճ ծանուցումների ինստիտուտի վերլուծությանը և գնահատմանը՝ հաշվի առնելով, որ պատշաճ ծանուցման ինստիտուտը, որը հնարավորություն է տալիս փաստացի իրազեկված լինել վարչական տուգանքների նշանակման մասին, հանդիսանում է կարևոր երաշխիք անձի իրավունքների պաշտպանության հարցում, այդ թվում՝ ինչպես դատական, այնպես էլ պետական այլ մարմինների առջև իրավական պաշտպանության հարցերում: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ տվյալ հիմնախնդրի առնչությամբ, մասնավորապես, անհրաժեշտ է հիմք ընդունել ՄԴՌ-630, ՄԴՌ-815, ՄԴՌ-832, ՄԴՌ-1052 և ՄԴՌ-1189 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:

Միաժամանակ, տուգանքի որոշման մասին անձին պատշաճ կարգով ծանուցելու խնդրահարույց իրավիճակն առավելապես պայմանավորված է եղել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի կանոնակարգումներով, որոնցով անձը համարվում էր ծանուցված նույնիսկ այն

դեպքում, երբ նա «...չի եղել տրանսպորտային միջոցի գրանցման (հաշվառման) կամ վարորդական վկայական ստանալու կամ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ արձանագրություն կազմելու ժամանակ իր կողմից նշված հաշվառման (գտնվելու) կամ բնակության վայրում կամ ճիշտ չի նշել հասցեն կամ հրաժարվել է ստանալ ուղարկված (հանձնվող) որոշումը»:

Այդ հոդվածը վերաբերում է բացառապես Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված իրավախախտումներին: Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածը 29.09.2014 թվականին ընդունված ՀՕ-146-Ն ՀՀ օրենքով ենթարկվել է արմատական փոփոխության՝ նախատեսելով անհրաժեշտ երաշխիքներ վարչական ակտի ծանուցման վերաբերյալ: Դիմողը, սակայն, վիճարկում է նախկին կանոնակարգումը:

Այս առումով պետք է նշել, որ ծանուցման վերաբերյալ նախկին կանոնակարգումների կիրառման արդյունքում ոչ միայն անձի սեփականության իրավունքին միջամտություն է տեղ գտել, այլ նաև անձի կողմից տուգանքի չվճարման դեպքում Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի ուժով տեղի էր ունենում բռնագանձման ենթակա գումարի չափի ավելացում: Անձը նաև զրկվում էր վարչական ակտը բողոքարկելու հնարավորությունից: Արդյունքում՝ խախտվում էին անձի պատշաճ ծանուցման և դատական պաշտպանության իրավունքները, քանզի անձի նկատմամբ պետության հարկադրանքի միջոցները կիրառվում էին առանց անձի տեղեկացվածության, առանց նրան հնարավորություն ընձեռելու՝ օգտվելու օրենքով նախատեսված պաշտպանական կառուցակարգերից և օրենքով իր վրա դրված պարտականությունը կամովին կատարելու հնարավորությունից:

Անդրադառնալով դիմողի կողմից վիճարկվող Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթներին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այստեղ ևս առկա է անհամապատասխանություն դիմումում մեջբերվող դրույթների և դիմումին կցված համապատասխան հոդվածի դրույթների միջև:

Մասնավորապես՝ դիմումին կցված է օրենսգրքի 305-րդ հոդվածի 4-րդ մասի հետևյալ տեքստը. «Մույն օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի երկրորդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված հոդվածներով սահմանված տուգանքը նշանակելու մասին որոշումն իրավախախտում կատարած **անձի կողմից ստանալու օրվանից** կամ տուգանքը նշանակելու մասին որոշումը գանգատարկելու կամ բողոքարկելու դեպքում գանգատը կամ բողոքն առանց բավարարման թողնելու մասին որոշումն իրավախախտում կատարած **անձի կողմից ստանալու օրվանից** 60 օրվա ընթացքում կամ տուգանքը տարաժամկետելու մասին դիմումում նշված ժամկետում տուգանքը չվճարելու դեպքում **փաստացի չվճարված** տուգանքի չափը ավելանում է **50 տոկոսով**, որը ենթակա է հարկադիր կատարման կարգով բռնագանձման»:

Մինչդեռ օրենսգրքի վիճարկվող 305-րդ հոդվածի 4-րդ մասի վերաբերյալ դիմողը նշում է. «Մույն օրենսգրքի 224-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված հոդվածներով սահմանված տուգանքը նշանակելու մասին որոշումը իրավախախտում կատարած **անձին հանձնելու օրվանից**, իսկ տուգանքը տարաժամկետելու դիմումում սահմանված ժամկետում կամ տուգանքը նշանակելու վերաբերյալ որոշումը գանգատարկելու կամ բողոքարկելու դեպքում բողոքն առանց բավարարման թողնելուց հետո՝ 60 օրվա ընթացքում, տուգանքը չվճարելու դեպքում տուգանքի չափը **հնգապատկվում է**»:

Դիմողի կողմից վերոհիշյալ հոդվածի 4-րդ մասը վիճարկվում է հետևյալ հիմքերով: Առաջին՝ տրանսպորտային միջոցի սեփականատիրոջ կողմից վարչական պատասխանատվություն կրելու պարագայում արդյոք արդարացված է նշանակված տուգանքի չափի ավելացված մասը ևս արտադատական կարգով բռնագանձելը: Երկրորդ՝ տուգանքի՝ օրենքի ուժով ավելացված մասն արտադատական կարգով բռնագանձելն արդյոք չի խախտում անձի՝ դատական պաշտպանության իրավունքն այն պարագայում, երբ որևէ օբյեկտիվ պատճառով նա հնարավորություն չի ունեցել սահմանված ժամկետում կատարել իր տուգանքի վճարման հետ կապված պարտականությունները:

Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ 2012թ. նոյեմբերի 13-ի ՄԴՈ-1056 որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումներին, այն է՝ «Ելնելով ... ՀՀ Սահմանադրության 18 և 19-րդ հոդվածներով նախատեսված՝ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների և արդար դատաքնության իրավունքների երաշխավորման անհրաժեշտությունից, սահմանադրական դատարանն իրավական պետությանն անհարիր է համարում վերը նշված իրավիճակը և գտնում, որ դրա պատճառն իրավական բացն է: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատարաններում օրենսգրքի վիճարկվող նորմերով նախատեսված տուգանքի հնգապատիկի չափը բռնագանձելու մասին հայցի քննության ժամանակ անձը պետք է հնարավորություն ունենա ներկայացնելու, իսկ դատարանն էլ պետք է քննարկման առարկա դարձնի և գնահատի նրա ներկայացրած հիմնավորումներն այն մասին, թե արդյոք առկա են եղել արտակարգ և անհաղթահարելի հանգամանքներ, որոնք խոչընդոտել են անձին ժամանակին կատարելու իր պարտավորությունները պետության առջև, կամ արդյոք անձը ձեռնարկել է իրենից կախված բոլոր միջոցները պարտավորությունը կատարելու համար և այդպիսի հանգամանքների առկայությունը հաստատելու պարագայում հարգելի համարի բաց թողնված ժամկետները»:

Ելնելով վերոգրյալից՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսգրքի վերոհիշյալ հոդվածի դրույթները չեն կարող մեկնաբանվել և կիրառվել այնպես, որ սահմանափակվեն անձի՝ ՀՀ Սահմանադրության 18 և 19-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրավունքները տուգանքի ավելացված գումարը գանգատարկելու կամ բողոքարկելու համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 68-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 88-րդ հոդվածը, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետը և 44-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետը, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 283-րդ հոդվածի 6-րդ մասը, 298-րդ հոդվածի 3-րդ մասը եւ 305-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասը և 223-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

26 մայիսի 2015 թվականի
ՄԴՈ-1210